

Projekt Český animovaný film (1925–1945)

Projektem Český animovaný film 1925–1945 představuje Národní filmový archiv unikátní kolekci animované filmové tvorby z počátku naší kinematografie, uchovanou v jeho sbírkách, a to prostřednictvím dvou komplementárních výstupů — DVD a katalogu.

DVD Český animovaný film 1925–1945 vydal NFA ve dvou verzích. Kompletní kolekce 76 snímků na třech discích vyšla přímo jako příloha katalogu *Český animovaný film I (1920–1945)*, který je soupisem všech zjištěných animovaných a trikových filmů daného období. Druhá verze DVD s výběrem 30 nejlepších snímků byla vydána samostatně ve speciální edici NFA, před dvěma lety úspěšně zahájené DVD s filmem *MARIJKA NEVĚRNICE*, oceněným na festivalu archivních filmů v Bologni. Na obou verzích DVD se nacházejí především krátké reklamní a propagační filmy. Vedle nich jsou součástí kolekce také snímky inspirované americkými groteskami nebo abstraktní animovaná díla.

Dochovaná kolekce 76 filmů o délce 7 hodin se původně nacházela na 35mm filmovém materiálu (jeden z nich na 16 mm). Proces digitalizace filmů zahrnoval restaurování digitální zvukové stopy. Vzhledem k velkým finančním a časovým nárokům na restaurování nebyl digitálně restaurován obraz — toho se týkaly pouze drobné úpravy (například odstranění některých nečistot v obraze a jednookénkových defektů — ojedinelých rýh, rysek, prolínacích značek), dále stabilizace obrazu a potlačení kolísání jasu. Digitalizací přitom neměly být vzácné filmy, jejichž znalost je nezbytná pro ucelenou představu o vývoji triko-

vého a animovaného filmu na našem území i v celosvětovém kontextu, jen zpřístupněny, ale také zabezpečeny.

Z hlediska obsahového je na DVD významně zastoupena tvorba průkopníků české animované kinematografie Ireny a Karla Dodalových. Diváci se tak mohou seznámit například s jejich propagačním snímkem *VŠUDYBYLOVO DOBRODRUŽSTVÍ* (1936) nebo s abstraktními filmy *FANTASIE ÉROTIQUE* (1936) a *MÝŠLENKA HLEDAJÍCÍ SVĚTLO* (1938), které byly uvedeny na benátském Biennale. S Karlem Dodalem je spojený i začátek umělecké kariéry režisérky Hermíny Týrlové, jež s ním od 2. poloviny 20. let 20. století spolupracovala na mnoha filmech. Vedle snímků domácích tvůrců zpřístupňuje NFA na DVD také díla důležitých zahraničních režisérů a výtvarníků, jako byli György Pál, Georg Friedrich či Hans Fischerkoesen, které v meziválečném období oslovily firmy sídlící na našem území. Z protektorátní kinematografie představuje kolekce filmů například tvorbu Ateliéru filmového triku (od roku 1943 začleněného do společnosti Prag-Film), kde pracovala řada mladých kresličů, pozdějších výrazných osobností českého animovaného filmu (Eduard Hofman, Stanislav Látal, Břetislav Pojar či Jiří Brdečka), kteří se společně podíleli mimo jiné na filmu *SVATBA V KORÁLOVÉM MOŘI* (1944). DVD přibližuje také činnost dalšího kinematografického centra — zlínských ateliérů, kde od konce třicátých let 20. století existovalo oddělení pro kreslený film. Ve Zlíně režírovala Hermína Týrlová ve spolupráci s Ladislavem Zástěrou první českou loutkovou grotesku *FERDA MRAVENEC*

(1944). Působili zde také Karel Zeman a Bořivoj Zeman, tvůrci snímku *VÁNOČNÍ SEN* (1945), jenž je rovněž součástí obou verzí DVD.

Katalog *Český animovaný film I, 1920–1945* předkládá veřejnosti poznatky, které se podařilo Národnímu filmovému archivu shromáždit k tématu historie české animace do roku 1945, kdy byla kinematografie znárodněna. Historický vývoj tvorby animovaných a trikových snímků je mapován jako proces odehrávající se na území českých zemí — proto byly do katalogu zařazeny snímky, které vytvořili výrobci nebo vznikly pro společnosti, podnikatele a instituce sídlící na území Československa v období první (1918–1938) a druhé republiky (1938–1939) i Protektorátu Čechy a Morava (1939–1945). Katalog jako specifický formát přitom různorodé informace předkládá v podobě systematického přehledu a navazuje na ucelenou řadu šestidílného katalogu *Český hraný film 1898–1993*. Jednotlivé filmy jsou tu řazeny abecedně a každý představuje samostatnou jednotku. Přehled podle data výroby zachycuje chronologický rejstřík. K usnadnění orientace slouží dále rejstříky názvů filmů v češtině a v angličtině, rejstříky německých a slovenských názvů, pokud byl snímek cenzurován pod německým i slovenským názvem, a jmenný rejstřík. U mnohých snímků se nepodařilo zjistit jeho výrobce ani režiséra, pouze firmu, která film předložila k cenzuře.

Hlavním zdrojem informací pro tvorbu katalogu se staly dochované filmové kopie a negativy uložené v Národním filmovém archivu. Filmové materiály byly získávány v průběhu více než šedesáti let, avšak nezachovalo se mnoho originálních negativů. Původní kopie byly distribuovány v kiněch, čemuž odpovídá i míra jejich opotřebení. Většinou se jednalo o snímky reklamní, naučné a jen výjimečně autorské. Převážná část dochovaných snímků uvedených v katalogu jsou reklamy na výrobky firmy Schicht a snímky z produkce IRE-filmu, prvního českého studia specializujícího se na animovaný film. Jako další prameny posloužily cenzurní spisy, údaje ve *Věstníku minis-*

terstva vnitra republiky Československé, údaje v dobových publikacích, titulkové listiny, informace z tisku, rozhovory publikované v tisku, rozhovory zaznamenané v projektu orální historie Národního filmového archivu, memoárové knižní práce a odborné studie. Údaje v těchto pramenech, bohužel velmi skromných co do množství, se někdy rozcházeły, proto bylo nutné k nim přistupovat kriticky.

Specifickou pozornost si vyžádalo určování názvů filmů. U dochovaných filmů s původními úvodními titulky byl převzat název přímo z filmového pásu. Název s novými úvodními titulky byl porovnán a ověřen s názvy uvedenými v dalších pramenech, z těchto zdrojů byly převzaty i názvy nedochovaných filmů. V publikaci je rovněž několik uměle vytvořených názvů (například u snímku *ZAMILOVANÝ VODNÍK*, 1928), upozornění na tento fakt je uvedeno v poznámce. V některých případech byl stejný snímek cenzurován pod českým, německým i slovenským názvem (např. snímek *Vítěz*, 1934). Pokud byl snímek cenzurován pouze pod německým názvem a údaje o českém názvu se nedochovaly, český název je překladem německého (případ snímku *KAŽDÝ VÍ — JEDER WEISS*, 1933), je tato skutečnost uvedena v poznámce. Výjimkou je reklamní snímek *REICHENBERG*, kde byl ponechán původní název — jedna z německých podob názvu severočeského města Liberec, v době vzniku snímku běžně užívaná.

Technologie animace byla pro účely katalogu určena s přihlédnutím k dnešnímu hodnocení. Vzhledem k vývoji technologií i jejich označování bylo často obtížné ji spolehlivě určit. U nedochovaných snímků byla určena na základě dochovaných údajů.

K většině filmů z tohoto období nebyly vytvořeny propagační materiály (filmy samy byly reklamou). V obrazové dokumentaci jsou uvedeny, až na malé výjimky (například filmy *VÁNOČNÍ SEN*, *FERDA MRAVENEC*), údaje o počtu obrazových ilustrací, které vznikly digitalizací políček filmového pásu. Dobové fotografie se zachovaly jen vý-

jimečně a i většina ilustrací uveřejněných v katalogu jsou políčka z filmového pásu.

Katalog *Český animovaný film I, 1920–1945* by měl sloužit jako informační zdroj i podnět pro další bádání o této oblasti české kinematografie.

Marta Kucharová Mentzlová – Michaela
Mertová

Rubriku řídí Briana Čechová, vedoucí oddělení
kurátorů NFA.